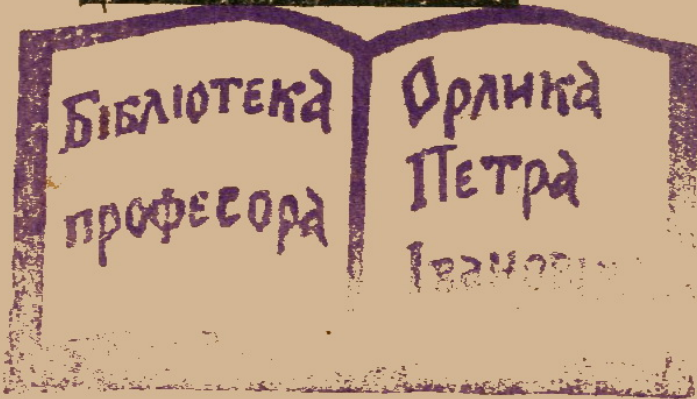

920
Ш 44 (4 Укр)
0-79

А. Могученко

III. ОСЬМАЧКА.

КРУЧА

Вид-тво „СЛОВО” кийв-1922р.

Т. ОСЬМАЧКА

К Р У Ч А

Державна
бібліотека України

В-тво „СЛОВО“—Київ

1922

Друковано дві тисячі
примірників. Обкладинка
художника Н. Алексєєва.
Друкарня Вукопспілки
Володимирська 43.

Д. Ц.
Київ, 1922.

Х Т О !

Твоїй пам'яті, брате Самійле.

На персах землі
гора;
у важке небо зоряне з сонцем
впіра чолом.
Од п'ят гори до зір небесних—
кріваві тумани,
На горі в туманах—
хрест.

Простяг рамена
од краю світа до краю,
од сходу на захід.
У світ упала тінь хреста
з півночі на південь.
На хресті—людина.
На степи,
на води
звисає
глава.

З душі землі встають крики,
тьмою птахів летять на хрест.
Голосіння там сповняє небо.

По древу муки
із ран людини
стікає кров.
Ріками рине
з гори по стегах,
по ребрах землі
в моря криваві—
вщерть.

З печер і нор,
з хащів, лісів
вовки пішли.
По чреву світа
ватаги ходять—
ситі,
п'яні:
п'ють кров.

Розп'яв хтось правду на Голгофі
знов!

Звір бенкетує!..
Болить душа..

1921.

ГУРАЛЬНЯ.

Городáми, селами
хтось утикав землю,
ніби паску шишками
на Великдень.
Земля бавиться між зорями,
грає гомоном, як барвами
веселка,
або водами великими
весна,—
грішми брязкає капшук
за морями у Нью-Йорці,
смальцем серце обливає
купцеві
в Європі.
Париж лукаво слуха ради панства
та сміється,
як Вольтер!
А на Рейні
Ніцше проклина...

Україна варить пиво на Дніпрі.

Мов туманом,
сірим димом
оповиті села,
ліси, поля
і луги...

З африканської пустелі видно у димах

примару світову
коло Київа в степу
Гуральню!

Залізними ворітьми
проломила небо,
степ угнула в чорний яр,
у м'які тумани...
І льохи горлаті
віків минулих
удавила
у мокрі печери...

А врата-ж ті вищі та й од гір Карпатських!

На вратах горить лихтарь...
розпускає світ кривавий
до Китаю та у Лондон.

З океанів вітри линуть,
свистом ріжуть скелі в горах
ще й збивають хмари;
грім скригоче над Савур-горою,
блискавками рве дими

та гойда Гуральню
серед степу України,
як на череві важкім...
Бич тарахка на Україні—
луна стогне в Альпах!..
Люду силу незчисленну
гонять чорним степом
виробляти пиво...
Ліси ронять свіже листя,
хліба гинуть на полях...
А далеко по руїнах
за отарами народу
котить буря
з глибу степу...
Одяглась в осінні хмари,
що збіралися віками
над селами та полями;
загортає в поли гори,
сонце в пазусі несе...
Йде ярами,
йде лісами,
зливами-дощами
споліскує землю,
долива моря!

1921.

КОЛІСНИЦЯ.

Од північних льодів,
од глибоких, мохнатих, далеких снігів
ще й небитими шляхами,
а кривими манівцями
по шляху нічної птиці
щось велике, необоре,
мов сторуке люте горе,
прошуміло по Україні на незримій колісниці.
Як шуміло, як летіло,—
сонце селами ясніло
і травою-муравою по гаях, лугах
весніло.

Церкви божі в кришталеві дні погожі
молоділи та біліли на майданах, роздорожжі;
любо святами пишались
людом радісним,—
як сонце в росах,
мов колосся, наливались.

А в той ранок, як не стало колісниці,
села небо засмалили пожарами та розхрістались
риданням,
а поля, лани зелені в багряницю з кривавиці
одяглися й простяглися, мов на муках-катуванні!

Скрізь долини
та могили,
кручі дикі,
шляхи биті та великі
гнилим трупом зачорніли,
черепами, кістяками, мов снігами, забілили...
А бурхливий буй-вітрисько по землі од зір гогоче,
як зубами, у старих лісах дубами
хилитає та скригоче,
піщані здійма тумани, гуде-стогне над кістками
та й хоронить під пісками...
Як на дощ ворони крячуть, крильми небо чорно мрячуть,
за Батиєм хижо плачуть,
у долинах клюють очі, мертві очі парубочі...
Од пожеж у видні ночі
люде тінями блукають, над руїнами ридають,
їм лисиці та собаки із ярів відповідають...
А крізь крики
на пожежах,
виття дике
по ярах, шляхах і межах
чути: гупа
тяжко молот...
У просторах
по кістках—великих горах
у гарматнім гromі тупа—
голий Голод!

1920.

ЦИТЬ, МОЄ СЕРЦЕ!

Десь гори зелені
та море патлате.
Там жінка вродлива
сина вродила.

Соками повний із хмелю землі,
він виріс на горах високих
мов дуб,
що Дунай заховав між гілля.

Бурі із моря над сином літали,
наче у вирій важкі журавлі;
із крил своїх пера губили вони на луги;
у перлах із дна океану ті пера були.

Він їх збирав на лугах,
як удова колоски на стерні,
та високе чоло прибірав.

А небо глибоке
та поле широке
табун соколів
до серця пустили
у груди йому.

Житом засіять хотів він долини
і зорями гори,

мов росяним рястом...
Та в хмарах
над миром,
на тім'ї гори,
до скелі його прикували
люде із чорних печер.

Як бурі надзоряні чуба закинуть йому на чоло—
ніч наступає;
одкинуть, застогнуть на грудях землі—
жевріє день.

А мати ридає на скелі самотня
і капа одвічно на камінь із білих грудей
молоко...

Луною йому просявають ліси та садки
коло сел
у білому цвіті,
в со́лодкім меду веснянім.
Мати ридає над морем
на кручі;
хмари співають там сльози,
розносять дощі
од гір та до гір—
на поля та ліси
офіру жіночого горя...

Цить, моє серце, се казка!

1921.

ВІЙНА.

Туга стінами стояла на могилах,
як тумани перед світом;
мати сива там до сина говорила...
бо пололи разом жито:

„Чого, сину, зажурився,
ніби вечір повалився
аж од хмари, аж од лану
на могили та церкви,
на яри...
в ріку криваву,
що полоще черепи і кістяки,
наче криги, биті, ламані шматки?“

„Мила ненько, біла вишне!
снівся сон мені, як диво:
мов ти жито жати вийшла,
як у гай, на буйну ниву.
Не одну годину жала
золоту пашню у полі,
силу снопів нав'язала
й поколола ноги голі.
На сніп сіла спочивати,
а шуліка десь із яру

впав на груди тобі, мати!—
ніби камінь з гори вдарив...
Вирвав серце тобі тепле
й до криниці, що під лісом,
поніс яром, далі—степом...
На високім сів горісі,
що над цямрину схилився.
Наче зорі вночі в кручу,
кров котилась у криницю—
у безодню неминучу.
Як загавкали-ж лисиці
у тумані вранці яром,
то шуліка у криницю
кинув серце твоє, мамо!
На шляхах середохресних
до стовпа я був прикутий,
ти-ж кривавила десь верстви,
вся обірвана, роззута.
Повертала груди рвані
все на північ, а не в вирій
і кричала у нестямі:
„Верніть серце моє, звірі!“

Туга рядна вистиляла
у степу,
а ніч полами змітала
повні зорі в рядна чорні—
пашню миту, золоту.

Син та мати над степами
і над зорями в рядні
коло місяця стояли,
ніби в кадобі на дні.
А ярами вовки грали,
над кривавою рікою—
білі зуби полоскали
віковою глибиною.

1921.

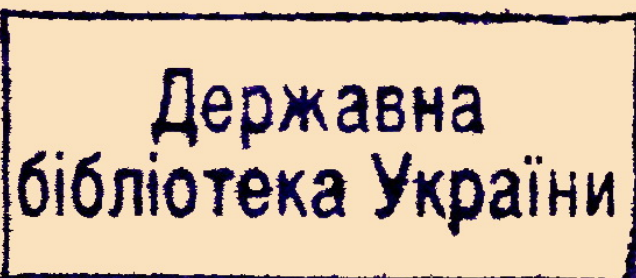
РЕГІТ.

Море Средземне шумить...
хвилями дзвонить в боки пірамід африканських;
хлюпають ріки криваві
в долинах віків
у круті косяні береги із людей.
І чую крізь гомін стихій
над тілами рабів—
свист батогів!

Берегами женуть кислооких, немитих і голих...
падають, гинуть, як мухи під зиму
в долинах Єгипта, Єллади та Риму
й середніх віків...
Свист батогів!

Ті посвисти хижі еднаються в пісню
з димами та ревом од наших пожеж,
як брязкіт кадила та ладан у церкві...
Свистять батоги!

Кліпає сонце
і бризкає кров аж у стелю світів!
Із крапель кривавих зростають зірки;
а зорі на небі,
як в полі волошки,
зривають поети

і в'яжуть вінки
на білії чола
коханкам своїм,
Філософи мудрі моря піднімають
у чашах гранітних на гори під сонце
ріки сплітають у косу землі,
а правди не знайдуть—
кров бризкає в небо і зорі цвітуть...

Гей, земле!
Диявольський регіт твій чую
у шумі мільйонів планет
в мільйонах віків..
І хочеться плюнуть з одчаю тобі, земле-мамо,
щоб випекти пляму-пустелю
на спині твоїй,
як вічне тавро арештантське
і димом пропасти в безодні часу!

IV, 1921.

ПЛУГАТАРЬ.

Там, де брязнуло росою в бур'яни,
усмоктався плуг пісками у яри.

На чепігах велетенських
потухає сонце,
наче лампа у безлюдній залі;
а иржа—крівава туга—
капа віхтями вогню
із окляклого граділя
у курай та лопухи.

Хмари полем пробігають в-осени
та з одчаю розривають важкі, сірі животи
об чепіги мовчазні...

І ллють кров свою на ниви
темними дощами...
та й лягають умірати
табунами коней
у безпліднім полі.

Ратаю вічний!

В які хмари ти свиту потяг?..

На кого степ,
свою буйну колиску, покинув?..

Гей, держать її вірвечки—одинадцять гір
в ясній стелі без сволока,
в крепкім небі нерухомім
ще й на гвозді золотім!..
Як вродила тебе мати
й положила колихати—
то гойдалась над морями
вона з ревом день і ніч
між стовпами кам'яними...

Ой гули, гули вірвечки—одинадцять гір,
як розпліскували бурі воду на морях
од високих скель далеких
до незнаних берегів,
і як з піни п'яно прями пелюшки тумани!..
Моря хвилями гладкими,
обручами крижаними
прикипали до небес,
установили у керях із чорного мулу,
заглядали у колиску через бильця-скелі...
тебе хмарами вкривали,
туманами пелюшками...
А їх чуб великий падав тобі ріками на перса,
як дитину тебе пестив...
І щасливий тоді був ти у степу-колисці!

Ратаю дужий,
страждання мое!
Вже-ж плуг твій залізний уріс у піски...

Ти з ним під вітрами й дощами
степи міряв,
степи дикі, несходимі.
Од Карпат по-над Дніпром
різав скиби
вохкої ріллі.

Скиби гривами кудлатими
над степами уставали;
немов стіни, пухкі ночі,
заступали рівний степ;
тягли хмари мокрі у лісів із плеч
та й котилися в долини
з ними по Україні—
густі хвилі в океані—віки степові.
Сі віки великі скрізь холонули буграми
над ярами-борознами.
У бугри, у хвилі чорні,
ще й у борозни-яри
кожну ніч ти зорі кидав,
щоб зійшла сувора правда!

А степ линув по-над водами морів,
наче птах у вічність.
Од крил падали на води
важкі тіни
скатертями смоляними
і тяглися вслід...
А солоні хвилі били в крила,

наче молоти чавунні у граніт.
На однім крилі горіло
сонце,
а на другім—
місяць...

і сяяли у безодні світовій
на блискучі чорні стіни,
на шляхи-провалля у туманах...
На боках ширококостого степу,
гей, летіли—аж гули—
і бугри віків у хмарах,
чорні борозни-яри,
що ховали в своїм чреві
ясне сім'я правди!
А нині...

Цить, моє серце!
Ще в заслонку круглу—
у схід золотий
не заграють півні,
а сонце ще китиць не спустить в яри
із нових поясів—
і стане до плуга народ-хлібороб,
як море стояло в кереї із чорного мулу
коло билець колиски його;
угородить леміш
иржавого плуга
у ребра землі
по граділь...

розверне одвірки просторів
півночі та півдня
і, в пелену вічності
зорями вдзвонену,
землю світами в руках понесе
за чепіги старі!..
І хай правда росте
під залізом твоїм,
як під серцем у неньки дитина!..

1921.

ЕЛЕГІЯ.

Лікарня.
Гармидер і крик божевільної баби.
Немає глибокого неба,
ні поля з ярами.
Чогось забарилась любов у вінку із барвінку...
Один я на світі,
мов Юда в гаю на вірьовці!..
І бурі затихли,
вітри не летять;
пожовклий листок із верби не впаде
на ковдру,
що тіло мое обляга—
не згадає про рідне село,
садки та луги...

Гей,
хто на горах!
Чи чуєте свист над лугами України?
До моря луною озвалося птаство
по ріках та тихих ставках...

Ото моя воля сполохала сонних!

Весна пролетіла в долинах,
з боків її сонце лилось у ріллю...
згубила керею в подільських полях,
а воля вдягла,

мов зірниця креснула над ставом вечірнім...
шапку зірвала з дісів Буковини,
віками у хмарах шуміла;
коня в Чорногорах спіймала...

Свист!

І летить по Україні,
Летить з моїм серцем!

Стелеться грива, як буйні жита золоті на полях,
ясного, як сонце,
коня.

Розкинулись поли кереї на тисячі верст!..
зірки замітають на небі...

У зоряних зливах летить моя воля,
зоряну куряву губить землею!..

Летить через ріки,
степами,
лісами

на північ далеку.

Над фйордом глибоким
серце положить мое...

горою придавлять там бурі його,
снігами притрусять,
лісами покриють.

У місячні ночі на скелях гори
співатимуть скальди про думи морів
та любов у відважних варягів
у пущах норвезьких.
І ти, моє серце, під снігом півночі
розквітнеш, як мох,
од пісень про любові

IV. 1921.

ЗЕМЛЯ.

Із безодень світу
вилітає рев,
кида хвилями між зорі
сивий океан.
Гасить сонце,
миє місяць;
старі кості
матері-землі
лиже.

Трусить гривою у горах,
гори бахкають
як грім;
піском вітер їх розносить
у чотири руки
в світ.

А над водами-морями
крильми хмари
ріже сокіл
та безоднями-очима
сонце вище підійма!..
Хай лютує, кида хвилі
у простори океан!

1921.

КАЗКА.

Ой з трьох кінців світа
вдарили вітри—
браму землі розчинили.
Із темного творчого лона
закуріли тумани,
сипнули квітки на поля України.

По шпоришу зелених меж
ходило сонце,
стрічало гостей,
в коси
стрічки вплітало,
запасками картатими
ще й стан прибірало.
А в глибу світів,
у рівних, чорних берегах
моря вічності хлюпали.
Два сиві орли
носили воду з морів,
поливали квітчасті поля України.
Як пролітали над землею,
столітні ліси
схиляли чола
до жукової нори;

прикуте море до Балкан
з прикорня рвалось,
греміло кам'яними ланцюгами;
Дніпро суворий ходив по світлиці,
важким, мохнатим кулаком
грів у стіни України,—
земля гула, як мідний дзвін.

Дебелі та густі, мов барвисте руно,
зростали квітки...
Тим часом
од сходу
сірі хмари землю облягали...
Гей, тож не хмари!
По болотах
та по ярах
людина йде...
Дивиться пожежами,
диха димами,
головою світ заступа.
Її коси лягли на гори,
закрили ріки,
ліси завалили...
Із божої скрині
згубились зорі—
ціла пригірщ.
Летіли у безвість
та й заплутались в косах—
чорно!..

Іде по Україні, дивиться пожежами,
диха димами...

А за нею вихри свистять,
зривають зубаті городі з кам'яних гнізд,
зелені села—з корінням,
крутять у просторах, наче сухим листом;
розбивають у тисячах громових гуків,
засипають каменем ріки,
рівняють гори...

Два сиві орли клеочуть над морями вічності;
Чорне море рветься з кам'яного прикорня,
Балканами носить...

Дніпро ламає стіни України
важким, мохнатим кулаком,
земля гуде, як мідний дзвін!

II. 1921.

З М І С Т.

	СТОР.
Хто	5
Гуральня	7
Колісниця	10
Цить, мое серце	12
Війна	14
Регіт	17
Плугатарь	19
Елегія	24
Земля	27
Казка	28